

Remigiusz Sapa

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Jagielloński

e-mail: sapa@bilon.miks.uj.edu.pl

PROSTE BADANIA WEBOMETRYCZNE: ZAGRANICZNE ODNOŚNIKI DO POLSKICH BIBLIOTEK UNIWERSYTECKICH [SIMPLE WEBOMETRIC RESEARCH: FOREIGN LINKS TO POLISH UNIVERSITY LIBRARIES]

Abstrakt: Wykonano w 2004 r. proste badania webometryczne zmierzające do ustalenia, jakie zagraniczne strony i serwisy WWW zamieszczają odnośniki do serwisów WWW polskich bibliotek uniwersyteckich. Starano się także w sposób ogólny wskazać podstawowe zastosowania wniosków płynących z tego typu badań oraz określić w przybliżeniu podstawowe, potencjalne kierunki „napływu” użytkowników spoza Polski do zasobów WWW czterech polskich uniwersytetów.

Abstract: The author conducted (in 2004) a simple research aimed at finding out which foreign Web sites offer links to Polish university libraries' Web sites. He tries to indicate general application of such research findings and define basic, potential „roads” leading from foreign sites to the Web resources of 4 Polish university libraries.

* *
*

CEL BADAŃ

Jednym z najmłodszych obszarów badań w ramach informacji naukowej i bibliotekoznawstwa jest z pewnością webometria (*webometrics*). Najstarsze publikacje z tego zakresu liczą sobie 8–9 lat, przy czym w polskiej literaturze problematyka ta była w zasadzie nieobecna [Pindłowa 2004]. Według definicji Björneborna i Ingwersena oznacza ona

[...] badania ilościowych aspektów konstrukcji i wykorzystania zasobów, struktur i technologii w środowisku WWW, w oparciu o podejście bibliometryczne i informetryczne [Björneborn 2004, dok.elekt.r.].

Zatem webometria traktowana szeroko obejmuje analizę treści zasobów WWW, analizę ich wykorzystania, ale także, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszego artykułu, badania struktury powiązań hipertekstowych. Powiązania takie mogą jednak mieć różny charakter, co powoduje, że kompleksowe badania struktur występujących w obrębie danej dziedziny wymagają analizy wielu aspektów. Nie bez znaczenia są też motywy, jakimi kierują się osoby zamieszczające odnośniki do innych stron WWW [Fugl 2001, dok.elekt.]. Autor zdecydował się na zbadanie pewnego fragmentu struktury powiązań wytwarzanych wokół serwisów WWW polskich bibliotek uniwersyteckich. Celem artykułu jest określenie, w jakich zagranicznych zasobach WWW zamieszczone są odnośniki do serwisów tych bibliotek, bez względu na ich charakter, umiejscowienie czy motywy powodujące ich zamieszczenie. Badania mają służyć dwóm podstawowym celom:

- ułatwieniu starań o zapewnienie wysokiej pozycji danego serwisu w zbiorach wyników wyszukiwarek (tzw. pozycjonowanie). Obecnie coraz więcej wyszukiwarek, oceniając strony WWW, bierze pod uwagę ilość odnośników do nich prowadzących, ich jakość i przynależność do pewnej struktury tematycznej w środowisku WWW (ang. *clustering*) [Clark 1999, dok.elekt.],
- wykonaniu pierwszego kroku w kierunku określenia struktury „społeczności webowej” (*Web community*), w jakiej funkcjonują serwisy WWW polskich bibliotek uniwersyteckich. To z kolei powinno pomóc w dostosowaniu oferty bibliotecznej do potrzeb klientów i ukierunkowaniu działań promocyjnych oraz reklamowych.

ŹRÓDŁA DO BADAŃ I METODA

Badano zagraniczne strony WWW zawierające odnośniki, prowadzące do serwisów WWW czterech polskich bibliotek uniwersyteckich:

- Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie: <http://www.buw.uw.edu.pl/>,
- Biblioteki Jagiellońskiej: <http://www.bj.uj.edu.pl/>,
- Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu: <http://lib.amu.edu.pl/>,
- Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu: <http://www.bu.uni.wroc.pl/>.

Badania wykonano w maju 2004 r., wykorzystując istniejące możliwości formułowania zapytania w wyszukiwarce AltaVista [<http://www.altavista.com>]. Zapytanie przyjęło dla każdego z 4 adresów następującą postać:

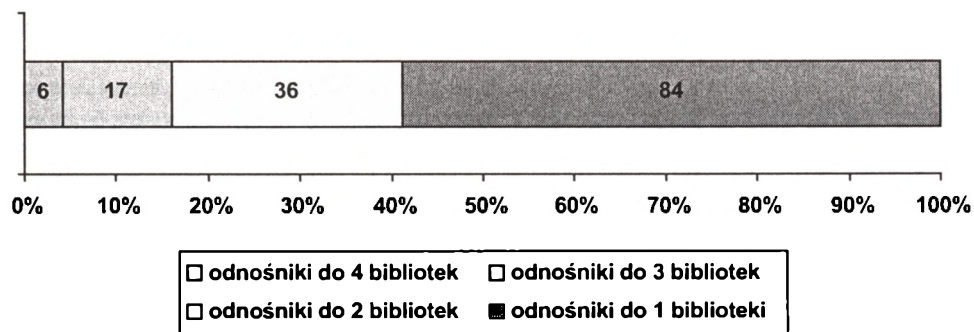
+link:adres url danej biblioteki -domain:pl

W wyniku tak prowadzonego wyszukiwania uzyskano cztery wykazy stron WWW zaindexowanych przez AltaVistę, nie pochodzących z domeny „pl” i zawierających odnośniki do poszczególnych, wymienionych wcześniej serwisów WWW polskich bibliotek.

Przeprowadzono analizę każdej z tych stron. W stosunku do każdej z nich ustalono przynależność państwową organizacji lub osoby prywatnej odpowiedzialnej za jej opublikowanie oraz rodzaj organizacji sprawczej. Jednocześnie wyłączono z badań te strony polskie, które zostały zakwalifikowane przez wyszukiwarkę jako relewantne do zapytania, ze względu na brak w adresie określenia domeny „pl”, różne wersje językowe tej samej strony (badano wersję w języku angielskim, a w przypadku jej braku, w oryginalnym języku danego kraju), te same strony utrzymywane na różnych serwerach oraz podwójne odesłania z jednego serwisu. W analizach nie uwzględniono też kilku stron, które okazały się już niedostępne (tzw. martwe linki). W sumie przebadano 143 strony WWW.

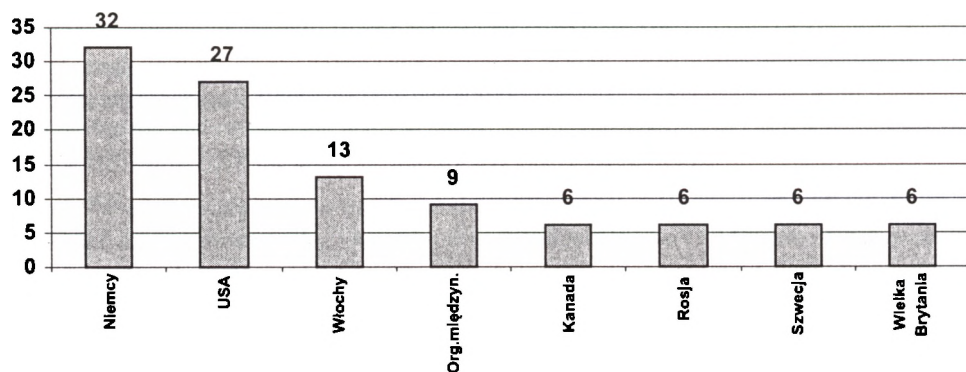
USTALENIA I WNIOSKI

Okazało się, że jedynie sześć organizacji odsyła do wszystkich czterech polskich serwisów [zob. wykr. 1]. Przy czym trzy z nich, to polskie instytucje mające za zadanie promowanie kultury polskiej w Szwecji, Turcji i na Węgrzech. Odesłania do trzech spośród wymienionych wcześniej polskich serwisów też nie są zbyt liczne (17), choć wyraźnie już w tej grupie wzrasta zróżnicowanie geograficzne i wynikające z charakteru organizacji sprawczej. Dopiero jednak w strefie 3. i 4. (odpowiednio 36 i 84 strony WWW) mamy do czynienia z pełną różnorodnością.

Wykres 1. Ilość stron zawierających odnośniki do serwisów polskich bibliotek uniwersyteckich w podziale na strefy [oprac. aut.]

Badania przynależności państwowej organizacji lub osób prywatnych zamieszczających odnośniki do polskich bibliotek uniwersyteckich doprowadziły do zidentyfikowania w sumie 27 różnych państw [zob. wykr. 2 i tab. 1]. Ponadto 8 stron należało do organizacji o charakterze międzynarodowym, a w 3 przypadkach nie udało się ustalić pochodzenia.

Wykres 2. Porównanie ilości odnośników prowadzących z różnych państw do serwisów polskich bibliotek uniwersyteckich (powyżej 5. odnośników) [oprac. aut.]

Liczbę odnośników „wychodzących” z serwisów WWW organizacji i osób działających w pozostałych państwach przedstawia tabela 1.

Dominacja Niemiec jako źródła odnośników do polskich bibliotek uniwersyteckich nie dziwi choćby ze względu na związki historyczne (Poznań i Wrocław należały przecież do zaboru pruskiego) i wynikające z nich zainteresowanie lokalnymi zbiorami bibliotecznymi.

mi oraz bliskość geograficzną, ułatwiającą kontakty bezpośrednie. Nie tłumaczy to jednak ogromnej przewagi tego kraju nad pozostałymi sąsiadami Polski (Czechami, Ukrainą, Białorusią czy Rosją). Wpływ na taki stan rzeczy ma zapewne skala rozwoju zasobów WWW w poszczególnych państwach (można domniemywać, że prawdopodobieństwo znalezienia odnośników do polskich serwisów w dużym zbiorze stron WWW jest większe niż w małym). Niemniej pierwsza pozycja Niemiec z pewnością w jakiś sposób wskazuje na kierunek ożywionych kontaktów naukowych Polski, szczególnie jeśli przyrównamy ją do Francji (1 odnośnik z *Bibliothèque Nationale*), z którą przecież także łączą nas silne związki historyczne i kulturowe. Z kolei na wysoką pozycję Stanów Zjednoczonych wpływa z pewnością skala rozwoju Internetu w tym kraju i obecność w nim licznej Polonii. Bliższa analiza zawartości poszczególnych stron pozwala jednak stwierdzić, że duża liczba odniesień z serwisów amerykańskich wynika także z zainteresowania problematyką tej części Europy, sławistyką czy, co może najważniejsze, silną tendencją do myślenia w skali globalnej (jeśli publikują wykazy bibliotek, to często od razu z całego świata).

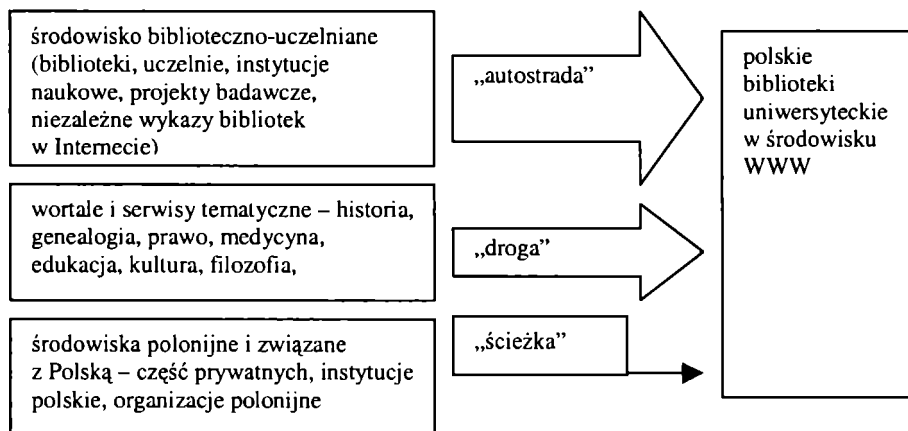
Niemcy, Stany Zjednoczone i Włochy to kraje, z których najwięcej odnośników kierowanych jest do polskich bibliotek uniwersyteckich (a przynajmniej tych czterech uwzględnionych w badaniu). Choć nie ma pewności, czy oznacza to, że faktyczna współpraca naukowa z tymi krajami obecnie dominuje, ale z pewnością ujawnione zjawisko wskazuje na kierunki zainteresowania. Natomiast zarządzającym serwisami WWW polskich bibliotek uniwersyteckich daje wyraźny sygnał, przede wszystkim co do języka, jakim posługują się potencjalni, zagraniczni klienci ich serwisów oraz obszarów geograficznych (i językowych), do których ich serwisy nie docierają.

Tab. 1. Liczba odnośników do serwisów polskich bibliotek uniwersyteckich według państw (do 5 odnośników włącznie) [oprac. aut.]

Państwo	Liczba odnośników	Państwo	Liczba odnośników
Hiszpania	4	Chile	1
Jugosławia	4	Dania	1
Czechy	3	Francja	1
Japonia	3	Grecja	1
Ukraina	3	Holandia	1
Austria	2	Indie	1
Pakistan	2	Kolumbia	1
Turcja	2	Rumunia	1
Białoruś	1	Słowenia	1
Bułgaria	1	Węgry	1

Dążono też do ustalenia, w serwisach jakich organizacji (bądź osób prywatnych) zamieszczane są odnośniki do serwisów polskich bibliotek uniwersyteckich. Innymi słowy, szukano odpowiedzi na pytanie: użytkownicy jakich zagranicznych serwisów i stron WWW mogą dzięki odnośnikom trafić bezpośrednio do analizowanych tu serwisów polskich. Każdą z odwiedzanych stron zaklasyfikowano do jednej z 16 kategorii (z wyjątkiem 8 przypadków, w których nie udało się ustalić organizacji sprawczej): biblioteki (w tym akademickie – 22, publiczne – 10 i narodowe – 2) – 34, uczelnie lub poszczególne jednostki uczelni – 23, portale i serwisy tematyczne – 17, organizacje międzynarodowe – 15, osoby prywatne – 11, polskie instytucje kulturalne – 7, katalogi internetowe (w tym niezależne wykazy bibliotek w Internecie) – 6, organizacje polonijne – 4, firmy – 4, towarzystwa – 3, szkoły średnie – 2, czasopisma elektroniczne – 2, projekty badawcze – 2, inne instytucje naukowe – 2, podręczniki – 1, encyklopedie – 1.

Jak z łatwością można zauważyć, do polskich bibliotek uniwersyteckich zdecydowana większość odnośników zagranicznych prowadzi z zasobów organizacyjnie i tematycznie związanych z bibliotekarstwem, uczelniami lub Polską [zob. rys. 1].

Rys. 1. Główne internetowe „drogi” do polskich bibliotek uniwersyteckich [oprac. aut.]

Nie ma tu zatem przypadkowości, a taka struktura odnośników umieszcza polskie serwisy w ramach w miarę adekwatnego pod względem tematycznym środowiska WWW. To bardzo ważne i pozytywne zjawisko z punktu widzenia pozycjonowania w wyszukiwarkach i tym samym możliwości odnalezienia tych serwisów. Jednocześnie w pewien podstawowy i pośredni sposób charakteryzuje grupy użytkowników, którzy mogą docierać do serwisów tych bibliotek właśnie dzięki „zagranicznym” odnośnikom – są to osoby korzystające z wymienionych wcześniej grup serwisów, a więc w jakimś stopniu zainteresowane poruszaną problematyką. Oczywiście, żeby udzielić bardziej szczegółowej odpowiedzi, konieczna jest pogłębiona analiza treści i wykorzystania stron, na których te odnośniki się znajdują.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- Björneborn, L. dok.clekt. (2004). Small-World link structures across an academic web space: a library and information science approach. <http://www.db.dk/lb/phd/pfd-thesis-ch2-webometrics.pdf> [odczyt: 25.06.2004].
- Clark, B. dok.clekt. (1999). You are who links to you. <http://www.rcvnews.com/advicc/audicncc/offthepage.html> [odczyt: 25.06.2004].
- Fugl, L.D. dok.clekt. (2001). Fundamental methodologies and tools for the employment of webometric analyses. <http://dlist.sir.arizona.edu/archive/00000287/01/Master-Thesis.pdf> [odczyt: 25.06.2004].
- Gibson, D.; J. Kleinberg; P. Raghavan [dok.clekt.] (1998). Inferring web communities from link topology. <http://www.cs.cornell.edu/home/kleinber/ht98.pdf> [odczyt: 25.06.2004].
- Pindłowa, W. (2004). Cybermetria. W: Informacja naukowa w Internecie. Kraków: Wydaw. UJ [w druku].